

ביקורת התבונה הדיגיטלית

קשיים ואתגרים במדעי הרוח הדיגיטליים והחשוביים

כשלוך ביחס לבעיה מסוג חדש הוא לפעמים מאכזב,
אך לעולם אינו מפתיע... חשיבותם של משברים היא
בכך שהם מורים שהזדמנות לחידוש הכלים אכן
הגיעה.

(תומס קון, המבנה של מהפכות מדעיות)

רקע

התרבות האקדמית מעודדת אותנו בדרכים שונות ומגוונות להבליט הצלחות, הישגים, חידושים ופריצות דרך. אירועים שגרתיים כגון השתתפות בכנסים, הגשת מועמדות למלגות, כתיבת הצעות מחקר לקרנות, הגשת תיקים אישיים לקידום, ואפילו פרסום מאמרים וספרים - כל אלה מזמינים אותנו שוב ושוב לעצב את סיפורנו המחקרי כסיפור של הצלחה: סיפור הנוטה להתגאות - בצדק - בהישגי העבר; ולהבטיח - בזהירות - הישגים עתידיים. קבצי קורות החיים שלנו מציגים את המאמרים שפרסמנו, את התפקידים שזכינו לאייש, ולעולם אינם מזכירים פרויקטים מחקריים שהגיעו למבוי סתום, רעיונות גדולים-לשעתם שהתגלו כעורבא פרח, או תשובות שליליות שהיו גם הן מנת חלקנו.

המדע, כמובן, ובכלל זה גם המחקר במדעי הרוח, איננו רק סדרה של הצלחות; ותפקידם החשוב של כשלונות ידוע לכל. אלא שהמנגנונים והקודים התרבותיים הבסיסיים ביותר של החיים האקדמיים מקשים עלינו לעתים קרובות להעניק ביטוי רשמי שקוף, מסודר ומפורט, לאתגרים ולחסמים העומדים בדרכנו - למעט אולי באותם מקרים שבהם המוצא ברור לנו מראש ונראה בר-השגה.

תופעה זו מתגלה במדעי הרוח הדיגיטליים והחשוביים, כבכל דיסציפלינה אחרת. אלא שלתחומים אלה יש מאפיינים ייחודיים הנוטים, כך נדמה, להעצים אותה: החיבור בין רוח וטכנולוגיה (או בין 'ישן' ו'חדש'); השפעת התרבות העסקית של עולמות ההייטק והיזמות; ההתאמה ה'טבעית' לשיח המעודד חדשנות ומקוריות; הלחצים מצד ראשי המוסדות האקדמיים ל'עדכון' מדעי הרוח; הרצון לפרוע את שטר 'הדבר הגדול הבא'; הצורך במיצוב עצמי אל מול גישות הומניסטיות מסורתיות; הזיקה לנושאים 'חמים' כגון בינה מלאכותית ומודלי שפה מתקדמים - כל אלה אורבים לפתחם של מדעי הרוח הדיגיטליים והחשוביים, ומקשים עליהם לספר את סיפורם באופן מורכב יותר.

מטרות

יום העיון 'ביקורת התבונה הדיגיטלית: קשיים ואתגרים במדעי הרוח הדיגיטליים והחשוביים', שיערך בתל אביב ב- 12 באוקטובר 2023, מבקש לספק הזדמנות ליצירת נרטיב ביקורתי ורפלקסיבי יותר, המתמקד בקשיים ובאתגרים האופייניים לתחום; זאת, לאו דווקא על מנת לפתור אותם, אלא על מנת להתעכב עליהם, להמשיג אותם, להבין אותם טוב יותר, ולאמוד כראוי את השפעתם.

מבנה

על מנת להעניק ליום העיון אופי דיאלוגי ככל האפשר, הוא עתיד להתבסס על הרצאות קצרות (10 דקות הרצאה + 10 דקות דיון) נפוסטרים - ולא על הרצאות ארוכות. יום העיון יתנהל בעברית. בתום יום העיון יתקיים במקום מושב מיוחד שיוקדש לדיון ביקורתי בספרים 'מילים שקולות: צעדים ראשונים במחקר הספרות החשובי', ו'מחקר חישובי במדעי הרוח: אסופת מאמרים' (למדא, האוניברסיטה הפתוחה, 2022).

הגשת הצעות

אנו מזמינים חוקרות וחוקרים בכל השלבים להגיש הצעות להרצאות קצרות או פוסטרים. הכנס פתוח הן למי שמדעי הרוח הדיגיטליים או החשוביים הוא עיסוקו/ה המרכזי, והן למי שמגיע/ה 'מבחוץ' (מהצד ההומניסטי או הדיגיטלי/חישובי) אך עובד/ת בשיתוף פעולה עם מומחים/ות בתחום זה. הצעות אלה צריכות להתמקד באתגר או קושי קונקרטיים מעניינים במיוחד, שעלו בפרוייקט מחקר מוגדר - ובפרט כאלה שלא נפתרו עדיין, או שפתרוןם לא היה קל או טריוויאלי, ושיש להם השלכות רחבות ועקרוניות.

נושאים מומלצים

- ◆ **קשיים ואתגרים בתחום איסוף הדאטה, ארגונו והכנתו למחקר** (התמודדות עם מקורות בעייתיים, ביג-דאטה, שפות נדירות, תהליכי ניקוי וטיוב, מידע לא-אמין, תצורות מגוונות, וכיו"ב).
- ◆ **קשיים ואתגרים חישוביים / תכנותיים** (סוגיות בייצוג החומר ועיבודו, שימוש בתוכנות מן המוכן, כתיבת קוד, העברת כלים מתחום אחד לאחר, ולידציה של תוצאות, יחסי הגומלין בין מחקר ויצירת תשתיות לשימוש חוזר, וכיו"ב).

- ◆ **קשיים ואתגרים תיאורטיים וקונספטואליים** (בעיות באופרציונליזציה חישובית של רעיונות הומניסטיים, יחסי קריאה קרובה ורחוקה, שימוש בויזואליזציה, סוגיות ב'תרגום' המחקר לשפה לא-חישובית, וכיו"ב).
- ◆ **קשיים ואתגרים פילוסופיים** (האם המחקר החישובי תרם דבר-מה מעבר למחקר המסורתי, מה משמעות התוצאות, האם הן מצדיקות את המאמץ הכרוך בהן, וכיו"ב).
- ◆ **קשיים ואתגרים אתיים** (סוגיות באתיקה של דאטה, זכויות יוצרים, קרדיטציה אקדמית ויחסי מנחים/מונחים, סוגיות של מגדר ומגוון, אי-שוויון תקציבי בין עוזרי/ות מחקר מתחומים שונים, יחסי גומלין בין חוקרים/ות ועוזרי/ות מחקר, וכיו"ב).
- ◆ **קשיים ואתגרים תכנוניים ותקציביים** (שימור דאטה וכלים לאורך זמן, שימוש במשאבים מוגבלים, יחסי מחקר-פיתוח, עלות שיתוף הידע, מיקור-חוץ של משימות טכנולוגיות, וכיו"ב).
- ◆ **קשיים ואתגרים ארגוניים ומוסדיים** (עבודה במסגרות כגון מעבדות ומרחבים, עבודת צוות, פערי טרמינולוגיה וידע, יחסי גומלין עם גורמים אחרים במוסד או במוסדות אחרים, לחצים ארגוניים, וכיו"ב).

כללי הגשה

את ההצעות יש להגיש עד לתאריך **1 בספטמבר 2023** באמצעות הטופס [שבקישור זה](#) בלבד. ההצעה צריכה לכלול כותרת, תקציר (עד 500 מילים), תיאור ביוגרפי קצר של המגישה/ה (עד 100 מילים), ומסלול מועדף (הרצאה קצרה או פוסטר). תשובות תישלחנה עד לתאריך 7 בספטמבר.

מיקום ומועד יום העיון

יום העיון יתקיים במרכז האירועים של האוניברסיטה הפתוחה **בבית איילה**, שד' בן-גוריון 13, תל אביב, ביום חמישי, 12 באוקטובר, משעות הבוקר ועד הערב (לו"ז מדויק יפורסם בהמשך).

ועדת יום העיון (סדר אלפביתי)

פרופ' אופיר מינק-מנור (האוניברסיטה הפתוחה); ד"ר איתי מרינברג-מיליקובסקי (אוניברסיטת בן-גוריון בנגב); ד"ר רננה קידר (האוניברסיטה העברית בירושלים).

תמיכה

יום העיון מתקיים בתמיכת משרד המדע והטכנולוגיה, במסגרת פרויקט המחקר 'ביקורת התבונה הדיגיטלית: אימות (ולידציה) של קריאה רחוקה מפרספקטיבה השוואתית'.